

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-419-1-23>

TYPES OF STATE FUNCTIONS IN PUBLIC PROCUREMENT

ВИДИ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Feshchuk V. K.

*Postgraduate Student,
Classical Private University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Фешук В. К.

*аспірант Класичного приватного
університету
м. Запоріжжя, Україна
<https://orcid.org/0009-0004-9338-9496>*

Актуальність вивчення функцій держави при здійсненні державних закупівель зумовлена і тим, що в період постійних соціально-економічних перетворень система публічних закупівель є однією з ключових точок взаємодії ринку та державного сектора. Держава не просто формує «правила гри» на відповідному ринку, а одночасно виступає фактично одним з його найбільших замовників. Така позиція дає їй унікальну можливість реалізовувати відразу кілька функцій: від захисної (запобігання корупції та нераціональному використанню коштів) до соціальної (розширення зайнятості, підтримка регіональних постачальників і вразливих груп населення). Крім того, ефективна система державних закупівель є запорукою макроекономічної стабільності, адже вона напряду пов'язана з функціонуванням бюджетної сфери, забезпеченням національних інтересів і взаємодією з міжнародними партнерами. Загострення глобальних викликів - фінансових, екологічних, технологічних, воєнних - також посилює увагу до функцій держави при здійсненні державних закупівель. Якщо раніше перед державними замовниками стояло завдання переважно отримати товари й послуги за найнижчою ціною, то нині підвищений акцент зміщується на сталість, якість і стратегічну ефективність витрачання публічних ресурсів.

Як зазначають О.Є. Користін та С.М. Ратошнюк, стосовно економічних категорій функція завжди є проявом їх сутності в дії і виражається в різних формах, бо саме функціональні особливості визначають основне призначення явища, його субстанцію [1, с. 46]. Вчені вдало підкреслюють ключове методологічне положення, згідно з яким функція будь-якого соціально-економічного явища є практичним проявом його внутрішньої сутності, тобто тією зовнішньою формою, через яку розкривається глибинне призначення категорії, її зміст та суспільне значення. Такий підхід є фундаментальним для наукової традиції державного управління, оскільки дозволяє перейти від

формального опису функцій до їх системного тлумачення як інструментів реалізації природи держави як інституції.

Це положення набуває особливої ваги в контексті аналізу функцій держави у сфері державних закупівель, оскільки дає змогу не зводити їх до механістичного переліку операцій чи повноважень, а осмислити як систему виявів глибинної сутності публічного управління - спрямованої на забезпечення публічного інтересу, ефективного управління ресурсами, справедливого доступу до благ і реалізації державної політики.

Взагалі, у західних джерелах традиційно виділяють три основні функції держави: 1) стабілізаційна, що полягає у підтримці високого рівня зайнятості, відрядної стабільності, у стимулюванні економічного росту; 2) розподільча, зв'язана з досягненням справедливого розподілу доходів у суспільстві; 3) алокаційна, втілення якої має на меті більш ефективного розміщення ресурсів у ринковій економіці [2, с. 323]. Така класифікація відображає базові напрямки взаємодії державного управління з ринковими механізмами, де держава не заміщує ринок, а доповнює та коригує його там, де він виявляється неефективним або асоціальним.

Н.С. Моргун, О.О. Шевчук та С.В. Марчевський до функцій держави у забезпеченні економічної безпеки відносять: 1) захисну, реалізація якої пов'язана з формуванням і використанням ресурсного потенціалу економіки та визначенням триєдиного завдання забезпечення економічної безпеки: створення соціально-економічних ресурсів; захист ресурсів країни від нераціонального використання; захист національної економіки від зовнішнього соціально-економічного впливу; 2) регулятивну – нейтралізація ризиків і забезпечення економічної безпеки відбувається за допомогою механізмів, представлених різними підсистемами економічних відносин: внутрішньогосподарським, власне механізмом ринку, та механізмом державного регулювання економіки; 3) запобіжну – попередження виникнення критичних ситуацій в економічних процесах й розроблення заходів запобігання (попередження та припинення); 4) інформаційну – інформування суб'єктів економічної безпеки про реальні та потенційні загрози; 5) контрольну – законність застосування суб'єктами економічної безпеки відповідних засобів і методів впливу у конкретній ситуації, пов'язаний зі захистом національних інтересів та запобіганням потенційним загрозам [3, с. 280]. Таке бачення є концептуально вивіреним і методологічно релевантним, оскільки поєднує змістовну багатовекторність функцій з їх орієнтацією на стратегічні цілі. Запропонована п'ятикомпонентна система функцій дозволяє охопити ключові вектори діяльності держави, спрямовані на формування стійкості економіки, зниження ризиків та упередження кризових явищ.

Н.Е. Конащук наголошує, що через інститут державних закупівель реалізуються наступні функції держави: стратегічна (підтримка перспективних галузей економіки); інноваційна (створення економічних передумов для розвитку інноваційної продукції); контрольна (контроль за використанням бюджетних коштів); соціальна (забезпечення зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць); регулююча (вплив на кон'юнктуру ринку, створення попиту на певні категорії товарів); стимулююча (стимулювання макроекономічних показників держави) [4, с. 93]. Вказана типологія дозволяє комплексно охопити сутність закупівельної політики як міждисциплінарного управлінського механізму. Цінність цієї класифікації полягає в тому, що вона відображає модерну трансформацію ролі держави у XXI столітті - від фіскального адміністратора до активного стимулятора економічної динаміки, інноваційного розвитку та соціального добробуту.

М.М. Пономаренко однією з головних функцій держави взагалі розглядає безпосередньо закупівлю товарів, робіт та послуг для задоволення найважливіших суспільних потреб [5, с. 167].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можемо сформулювати наступну класифікацію державних функцій при здійсненні державних закупівель: 1) планово-фінансова функція - вона виявляється в тому, що саме через публічні витрати держава закладає орієнтири національного економічного розвитку, планує обсяги бюджетних ресурсів та визначає середньострокові або довгострокові пріоритети; 2) регулююча функція - така функція охоплює нормативно-правове та організаційне забезпечення публічних закупівель і спрямована на формування прозорих «правил гри» для всіх учасників ринку; 3) контрольна функція - контрольна функція віддзеркалює здатність держави гарантувати добропорядність та результативність у витрачанні бюджетних коштів. У межах цієї функції держава проводить попередні, поточні та наступні перевірки дотримання законодавства, фінансової дисципліни й тендерної процедури. Вказане включає моніторинг планів закупівель, виявлення невідповідностей, аудит якості наданих товарів чи послуг; 4) стратегічна функція - дана функція держави в сфері публічних закупівель передбачає використання закупівель як важеля реалізації довгострокових пріоритетів національної політики. Тобто, державні закупівлі формують майбутній вектор економічного розвитку; 5) соціальна функція - держава через державні закупівлі покриває критично важливі суспільні потреби - наприклад, у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, оборони чи житлово-комунального господарства; 6) екологічна функція - вона відображає відповідальність держави за сталий розвиток та збереження навколишнього середовища при здійсненні державних закупівель; 7) захисна (безпекова) функція - дана функція є особливо вагомою в контексті національної безпеки, коли

державні закупівлі стосуються критичної інфраструктури, оборонного комплексу чи товарів першої необхідності; 8) інноваційна функція - у свою чергу, дана функція спрямована на те, щоб державні закупівлі ставали каталізатором нових технологій, наукових розробок та підвищення конкурентоспроможності.

Література:

1. Користін О.Є., Ратошнюк С.М. Змістовна сутність економічної безпеки. Зовнішня торгівля. Економічна безпека. 2011. № 7. С. 43–48.
2. Чухно А.А., Єщенко П.С., Клишко Г.Н. Основи економічної теорії: політекономічні аспекти : підручник. Київ : Вища школа, 2001. 606 с.
3. Моргуно Н.С., Шевчук О.О., Марчевський С.В. Функції держави у забезпеченні економічної безпеки. Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 2. С. 275-280.
4. Конашук Н. Е. Теоретичні засади здійснення публічних закупівель Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. Київ : КНЕУ, 2018. № 39. С. 88–97.
5. Пономаренко М. М. Імплементация положень Угоди про Асоціацію України з ЄС стосовно реформування системи публічних закупівель. Геостратегічні пріоритети України в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах: матеріали між нар. наук.-теор. конф. (м. Київ 19 жовтня 2017 року). Одеса : Фенікс, 2017. С. 167-168.